

Модуль I. Теоретичні основи музеєзнавства

ТЕМА 1. ВСТУП. ПОНЯТТЯ МУЗЕЙ. МУЗЕЄЗНАВСТВО ЯК НАУКА

(2 год.)

Мета: сформувати уявлення про навчальний предмет; ознайомити зі змістом, метою і структурою курсу, охарактеризувати об'єкт та предмет музеєзнавства; розкрити зв'язок з іншими науками; розвивати мислення студентів; виховувати інтерес до предмета, розуміння важливості його вивчення.

Тип заняття повідомлення та засвоєння нових знань

Форма лекція

Обладнання конспект лекції; схеми; завдання до виконання самостійної роботи.

Література

1. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навчальний посібник. 2-ге вид. К.: Альтерпрес, 2012. 464 с.
2. Салата О.О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
3. Сурмач О. І Музейна справа: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Львів: ЛНУ, 2014. 274 с.
4. Піддубний І.А. Основи музеєзнавства. Конспект лекцій. Чернівці, 2014. 108 с.
5. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2016. 428 с.
6. Музеї України журнал. URL: <http://www.museum-ukraine.org.ua/> (дата звернення 26.08.2020).
7. Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/> (дата звернення 26.08.2020).
8. Музейний простір України. URL: <http://prostir.museum/> (дата звернення 26.08.2020).
9. Піскова Е.М., Федорова Л.Д. МУЗЕЙНА СПРАВА В УКРАЇНІ. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Mujejna_sprava/ (дата звернення 26.08.2020).

ПЛАН

1. Визначення музеїв. Їх функції, особливості та завдання.
2. Музеєзнавство та його зв'язки з іншими дисциплінами.
3. Об'єкт та предмет дослідження музеєзнавства.
4. Структура музеєзнавства.
5. Методи музеєзнавства.
6. Музеєзнавство у системі наук.

Щодня мільйони людей у світі, прагнучи збагатити свої знання, зустрітися з прекрасним, відвідують музеї. Музейні експозиції розповідають про речі, зрозумілі всім, мовою, що не потребує перекладу. Музеї дають змогу побувати в давньому минулому, побачити сьогодення людства, його здобутки, і навіть заглянути у майбутнє.

Наш час – доба грандіозних соціально-економічних перетворень, значних наукових відкриттів та швидкого розвитку СІТ. Та фундамент цього було закладено давно – теперішні успіхи закономірно впливають із досягнень минулого. У музеях України зберігається все що є гордістю нашого народу, і це закономірно: адже «Не вартий майбутнього той народ, який не цінує свого минулого» (Герцен).

Термін «**музей**» виник давно, походить від грецького слова, яке означає місце, присвячене музам, дочкам богині пам'яті Мнемозіни.

Музеями називають науково-дослідні і культурно-освітні заклади, які збирають, комплектують, вивчають і зберігають пам'ятки історії матеріальної і духовної культури людства, природничо-етнографічні, меморіальні та інші колекції, за допомогою яких через свої експозиції, виставки, екскурсії, лекції та інші види наукової та освітньо-виховної роботи поширюють природничо-наукові і суспільно-політичні знання, допомагають здійснювати патріотичне виховання.

Закон України «Про музеї і музейну справу» від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР регулює суспільні відносини в галузі музейної справи.

«**Музеї** – це науково-дослідні і культурно-освітні заклади, призначенні для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини».

Музей – науково-дослідний і культурно-освітній заклад, який збирає, відбирає вивчає і зберігає об'єкти, що вважаються ціннісними для суспільства і можуть використовувати в наукових і культурних цілях.

Функції музеїв широкі і складні, а форми діяльності – різноманітні.

Функції музеїв:

- освітня;
- наукова;
- культурна;
- виховна;
- розвиваюча.

Перша і найголовніша особливість музеїв полягає в тому, що вони збирають, вивчають, зберігають і експонують *першоджерела* або оригінали.

Друга особливість музеїв полягає в тому, що вони працюють над дуже різноманітними першоджерелами – використовують геологічні, ботанічні, палеонтологічні, зоологічні, антропологічні колекції, пам'ятки матеріальної культури (знаряддя праці, ремісничі вироби тощо), пам'ятки духовної культури (твори живопису, скульптури та ін.), а також рукописні й друковані

документи, книги. (Все це вимагає від музейних працівників глибоких спеціальних знань).

Третьою особливістю музеїв є те, що вони використовують свої фонди для популяризації першоджерел - показу їх в експозиційних залах, на спеціальних виставках, за допомогою екскурсій, лекцій або інших видів інформування.

Завдання наукової роботи музеїв:

- глибоке вивчення історії краю, міста чи села;
- дослідження музейних колекцій та їх наукова обробка;
- опрацювання окремих тем, пов'язаних з експозицією музею;
- розробка експозицій (складання тематичних структур та тематико-експозиційних планів);
- розробка питань методики і техніки музейної справи.

- 2 -

Історія розвитку музеїв, теорія та методика музейної роботи становлять предмет дослідження особливої науки – музеєзнавства.

Музеєзнавство – це наука що вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їх внутрішню організацію, систему наукового комплектування музейних фондів, документування й зберігання колекцій, а також опрацювання методики побудови музейних експозицій, виставок, різних видів і форм науково-освітньої діяльності музеїв.

Музеєзнавство – порівняно молода історична дисципліна, яка в Україні почала розвиватися в другій половині XIX ст..

Музеєзнавство тісно пов'язане з такими суспільними науками, як філософія, історія, археологія, етнографія, філологія, психологія, мистецтвознавство, педагогіка, ботаніка, зоологія, антропологія, палеонтологія, ґрунтознавство тощо.

- 3 -

Предметом музеєзнавства виступає специфічне музейне пізнання навколишньої дійсності. Яке направлене на виявлення реальних фактів та подій, що являють собою історичну цінність для збереження в суспільній «книзі пам'яті». Іншими словами, предмет музеєзнавства – пізнання музейності тих чи інших цінностей.

Предмет музеєзнавства – коло об'єктивних закономірностей, які відносяться до процесів накопичення та збереження соціальної інформації, пізнання й передачі знань, традицій, уявлень і емоцій через музейні предмети, до процесів виникнення, розвитку та суспільного функціонування музею, музейної справи.

Об'єктом - являється сам музей як історична форма існування «книги пам'яті».

- 4 -

Навчальна дисципліна музеєзнавство – це система знань, яка має певну структуру, пов'язану з розумінням її предмету. В основі даної структури

знаходяться три елементи:

- генетичний (історія музейної справи) – пов’язаний з носіями музейності;
- структурний - включає *теорію документування* (відбір носіїв музейності), *теорію тезаврування* (пізнання, облік і збереження музейних об’єктів (тезаурус)) і *теорію комунікації*;
- практичний – пов’язаний з розробкою наукових методик і організаційних основ музейної діяльності.

Історія і історіографія розкривають історію виникнення музеїв, особливості музейної справи в різні історичні періоди, а також проблеми їх висвітлення в науковій літературі.

Теорія складається із взаємопов’язаних блоків:

- *загальна теорія* розкриває місце музеєзнавства в системі інших наук її основні поняття та елементи;
- *теорія документування* пов’язана з методологією і методикою відбору об’єктів дійсності для музеїв, тобто комплектуванням фондів;
- *теорія тезаврування* пов’язана з науково-фондовою роботою, дослідженням, обліком і збереженням музейних предметів;
- *теорія комунікації* – пов’язана з використанням інформаційного, культурного і документального потенціалу носіїв музейності для розвитку суспільства.

Схема 1.1.

Структура музеєзнавства

Музейне джерелознавство оцінює музейні предмети як носії і джерела інформації.

Прикладне музеєзнавство характеризує види і напрями музейної діяльності:

- *наукові методики* (наукова організація фондів, науково-дослідна, експозиційна діяльність і т.д.)

- *техніка музейної роботи* (техніка збереження музейних експонатів, техніка заповнення карточок наукового опису і т.д.)

- організація і управління музейною діяльністю пов'язані з питаннями менеджменту і маркетингу.

Прикладне музеєзнавство – включає в себе три розділи:

1. Наукова методика охоплює всі форми музейної діяльності. Існують загальні і спеціальні методичні дослідження. Загальні методики відносяться до всієї сукупності музеїв. Такі, наприклад, методичні принципи побудови експозиції як особливої форми музейної комунікації, принципи зберігання музейних фондів, принципи екскурсійної роботи. Спеціальні методики виходять із загальної наукової методики, але орієнтовані на музеї конкретного типу та профілю.

2. Техніка музейної роботи виходить із наукових методик і займається проблемами, пов'язаними з проектуванням музейних будівель, технікою експонування різних типів музейних матеріалів, технічними засобами передачі інформації, технікою дослідження фізичного стану музейних предметів, їх консервацією.

3. Організація музейної справи та управління музейною діяльністю пов'язані з питаннями менеджменту і маркетингу.

-5-

Важливою ознакою наукової дисципліни є наявність у неї самостійних, специфічних методів дослідження.

Метод – це система прийомів, які застосовуються в процесі дослідження. У порівнянні з іншими, проблема методу вивчена в музеєзнавстві найменше. Для музеєзнавства характерне використання різноманітних дослідницьких прийомів, деякі з яких повністю, а інші частково збігаються з методами інших наук. Така велика кількість окремих методів, які застосовуються в музеєзнавстві, дає право стверджувати про те, що у музеєзнавства немає власних методів дослідження, і бути не може. Метод музеєзнавства – це ціла система методів.

-6-

Для сучасного етапу розвитку науки характерне виявлення двох тенденцій – інтеграції знання та його диференціації. Це тягне за собою появу нових наук, одні з яких виникають на стику тих, що раніше існували, інші починають досліджувати невідомі раніше закономірності. При цьому цілий ряд дисциплін знаходяться на межі перетину природничих і суспільних наук.

Наприклад, географія, кібернетика, етнічна антропологія, етноботаніка. За багатозначністю свого предмету музеєзнавство входить до розряду міждисциплінарних наук. У той же час є всі підстави віднести музеєзнавство до суспільних наук, оскільки предметом його дослідження є закономірності, пов'язані з процесами пізнання й передачі інформації через музейні предмети, з функціонуванням музею як соціокультурного інституту. У зв'язку із тим, що музеєзнавство має міждисциплінарні риси, його зв'язки з іншими науками носять характер інтеграції. Іншими словами, елементи різних дисциплін і специфічно музейні елементи, з'єднуючись, створюють нову якість. У ході цієї взаємодії музеєзнавство для вирішення завдань свого предмету запозичує у зміненому вигляді елементи мови й методів відповідних дисциплін. Взаємодіють у музеєзнавстві профільні дисципліни, а також педагогіка, психологія, теорія інформації, соціологія, джерелознавство.

Отже, згідно із сучасними уявленнями, музеєзнавство – це формуюча наукова дисципліна, яка вивчає специфічне музейне відношення людини до дійсності й породжений ним феномен музею, яка досліджує процеси зберігання соціальної інформації, її пізнання та передачі за допомогою музейних предметів, а також розвиток музейної справи та направлення музейної діяльності.